

Dyrevelferdskonferansen:

Ku, kalv og bonde i samspill

22.09.22 – Juni Rosann Engelian Johansen

Kort om meg

- 31 år, fra Larvik, bor i Molde
- Bachelor husdyrfag 2014
- Master husdyrvitenskap – etologi 2016
- Forsker dyrevelferd NORSØK, Tingvoll fra 2017-
- PhD melkeku-kalv 2020-2023

Foto: Johanne Sørby

Storfe i Norge

- **Spesialisert kjøttproduksjon med kjøttfe**
  - Ku og kalv skilles vanligvis etter 5-9 måneder
- **Kombinert produksjon kjøtt og melk**
  - NRF kombirase (91,3%)
  - 6925 melkegårder
  - 30,9 kyr/gård
  - 8191 kg melk/ku/år
  - Tidlig adskillelse ku og kalv
- **Økokrav:**

Kalven skal die minst 3 dager, melk minst 3 mnd

Hvor mange har ku og kalv sammen?

Liten undersøkelse på Venner av norsk landbruk:

«Når skiller du melkeku og kalv?»

- 967 svar fra melkeprodusenter
- 65,4% Umiddelbart etter kalving
- 17,9% Innen første døgn
- 12,7% over ett døgn til rundt en uke
- 4,2% (41) over 2 uker (til 4 mnd)

Masteroppg. i SUCCEED:

- Undersøkelse 1038 bønder
- 2,7% (31) hadde ku og kalv sammen over 2 uker
- Men 15% ønsker/planlegger å ha det

Naturlig atferd hos ku og kalv

- Ku drektig 9 mnd, en kalving per år
- Kua går bort fra flokken for å kalve
- Danner bånd med kalv innen 5 min
- Kalven gjemmer seg de første dagene før den følger mora
- Dier 4-10 ganger per døgn
- Avvenning 7-14 mnd, ofte ikke før kua får ny kalv

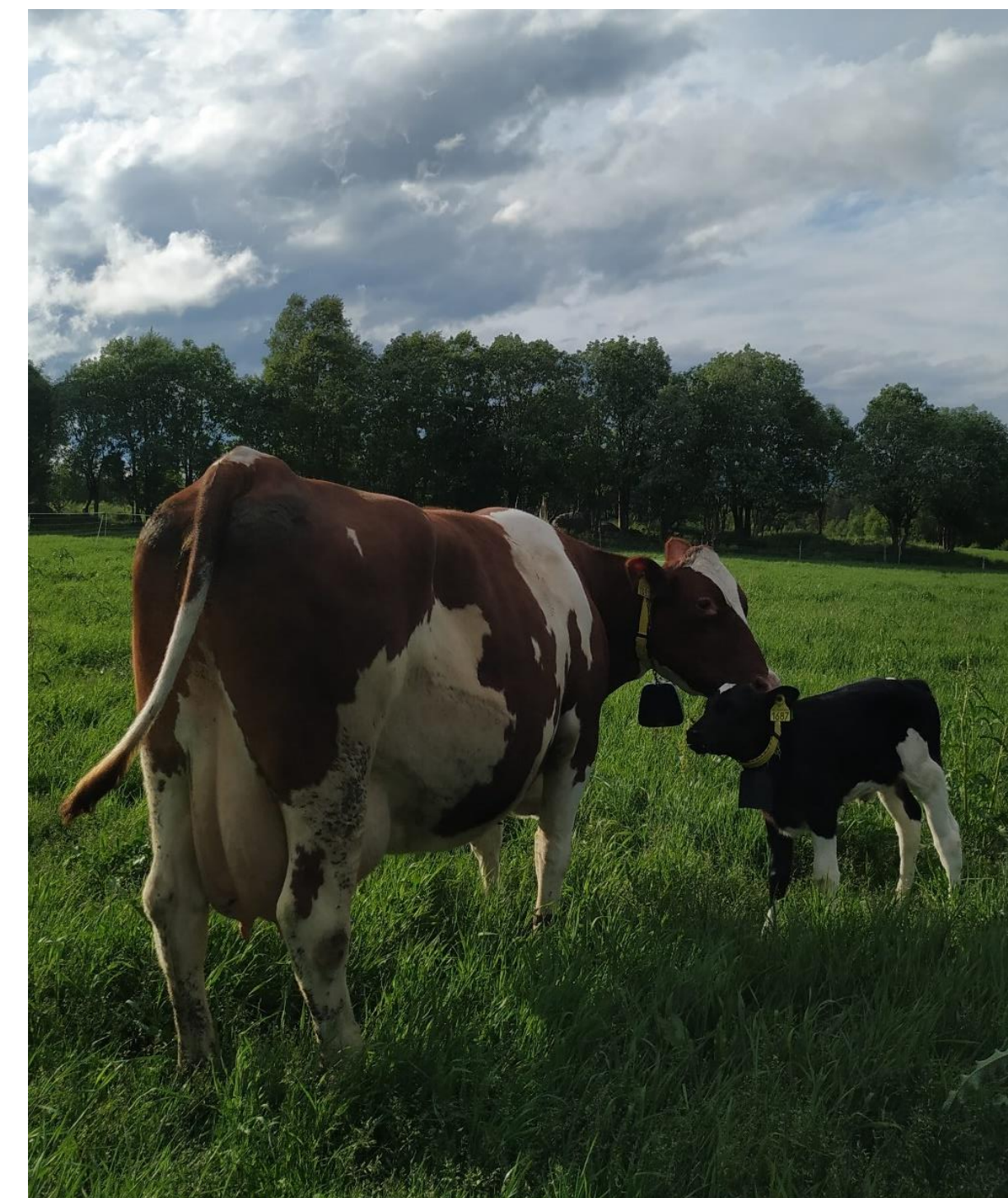
Tidlig separasjon ku kalv

- Forbrukere opptatt av dyrevelferd
- Hva som er naturlig
- Undersøkelser fra andre land
- Nylig undersøkelse i Canada

Kalver alene, med andre kalver eller med ammetanter

= tidlig separasjon og dermed omtrent like negativt

Forbrukerne vil ikke at ku-mor skal fratas kalven sin

I MELKEINDUSTRIEN SKILLES MOR OG KALV ETTER FØDSEL. DETTE MÅ FORBYS! ER DU ENIG?

I melkeindustrien blir kalven skilt fra moren raskt etter fødselen. Vi vet at dette er en stor følelsesmessig belastning, men hensynet til dyrene må vike... NOAH vil ha slutt på lidelsene til dyrene, vil du? Støtt oss ved å bli månedsgiver: www.dyrsrettigheter.no/medlem?f1=23r2

Også Mattilsynet har uttalt seg kritisk til hvordan kalvene behandles: "I mjølkeproduksjonen fratas fortsatt de fleste dyr muligheten til å utøve sterkt motivert atferd, som diing og morsomsorg. Kalvenes behov er et forsømt kapittel i mange nye fjøs. De utsettes ofte for ugunstig miljø, holdes sosialt isolert fra andre og er det eneste husdyret som føres restriktivt i speddyrperioden."

Les mer her: <https://landbruksdyr.no/.../ku-og-kalv-i-industrien/...>

**I melkeindustrien
skilles mor og kalv etter
fødsel. Dette må forbys!
Er du enig?**

Fantastiske nyheter! Et stort prosjekt om å ha ku og kalv sammen har fått tildelt forskningsmidler! Prosjektet handler om at melkekyr kan få være mor for kalven sin, og ledes av Veterinærinstituttet i samarbeid med bl.a. TINE. Vanlig praksis i dag er å skille dem fra hverandre like etter fødsel, noe som er stikk i strid med dyrenes behov. Forskerne skal undersøke flere aspekter ved å ha ku og kalv sammen, blant annet tekniske løsninger i moderne fjøs, ku og kalv sammen på beite og langtidseffekter av samværet. Dyrevernalliansen har sammen med våre givere arbeidet i flere år for at morkua og kalven skal få være sammen, og vi er svært glade for å se at dette temaet nå blir prioritert slik at flere kalver får være med mamma i fremtiden ❤️

Les mer om saken her: <https://www.vetinst.no/.../tre-nye-forskningsprosjekter...>

**Kua må få lov til å
være mor for kalven sin!**

- Interesse fra bønder
- Workshop ku-kalv 2019
- 1500 medlemmer i Facebook-gruppe 2022

Samvær ku og kalv - forum for melkebønder

Privat gruppe · 1,5 k medlemmer

Ble medlem + Inviter

Om **Diskusjon** Fremhevet Rom Emner Medlemmer Arrangementer Medier Filer

Skriv noe ...

Anonymt innlegg

Bilde/video

Om

Denne gruppa har som mål å fungere som et diskusjonforum og erfaringsutveksling for melkebønder som ønsker å få til en driftsform der ku og kalv... Se mer

Bekymringer fra bønder rundt det å ha ku kalv mer sammen?

- Mindre levert melk - kvotefylling
- Mindre fett i levert melk
- Lavere lønnsomhet
- Kalvens inntak av råmelk
- Mer stress ved senere separasjon
- Kuas miljø ikke tilpasset kalv - sykdom, skader
- Melking – dårlig nedgiing av melk
- Dårlige mødre – bryr seg ikke/aggresjon mot kalv
- Beskytte kalv - aggresjon mot folk
- Ville kalver - vanskelig å håndtere
- Økt arbeid - stress for bonden

Min PhD

- **SUCCEED:** Funksjonelle løsninger for kontakt mellom melkeku og kalv
- **PhD:** Skaffe ny kunnskap om melkeproduksjonssystemer med ku og kalv sammen
- Intervjuer med bønder
- Forsøk med kyr og kalver på beite →
- Tre vitenskapelige artikler
- Avhandling 2023

Ku og kalv sammen i melkeproduksjon

- Intervjuer med melkeprodusenter

NORSØK RAPPORT | VOL. 6 | NR. 15 | 2021

Forfattere: Juni Rosann E. Johansen & Kristin M. Sørheim, NORSØK

annonse:

Nå i Norge — effektivt deteksjonssystem for brannalarm for driftsbygninger og veksthus

SecuriSmoke ASD 535 HD

I samarbeid med
vår partner:

Utgave 2 – 2022

LEDER

- > Søkelys på grasproteinet

AVL

- > Indeks for voksenalder
- > Melkeindekser i utvikling
- > Helgenomsekvensering av eliteokser gir verdifull informasjon

REPORTASJE

- > NRF er kua jeg ikke ser

ORGANISASJON

- > Avl og god økonomi for storfebonden = SANT

AVL

- > Hva slags dyr ønsker jeg å ha i besetningen min i framtida?
- > Genotyping 2021

ØKONOMI

- > Kjøttinntektene har løfta økonomien

TEMA: GJØDSEL OG GJØDSLING

- > Husdyrgjødsel før og nå
- > Husdyrgjødsel som ressurs
- > Gjødslaer me tidleg nok om våren?
- > Ikke kast bort gjødsla

REPORTASJE

- > Lokale grasressurser som grunnlag for Norsk matproduksjon
- > Endret gjødselstrategi med bruk av husdyrgjødsel på eng

HELSE

- > Født til suksess?

FØR

- > ...

DYREVELFERD

Ku og kalv sammen i melkeproduksjon

Norsøk og Rurals intervjuet vinteren 2020–2021 melkeprodusenter som har ku og kalv sammen. I artikkelen kan du lese om hvordan de gjør dette på ti av disse gårdene, og hva de ser som fordeler og utfordringer.

Tekst og foto Juni Rosann E. Johansen

Stipendiat Norsøk

rosann.johanssen@norsok.no

Den ene gården med løsdrift og melkestall har mest vårkalvinger for å kunne ha kyr og kalver på beite sammen.

Intervjuartikkel: *“Interrelationships between cow and calf and human in Norwegian cow-calf contact systems”*

“The aim was to explore and analyze how Norwegian dairy farmers with CCC systems practice these systems and how they experience and perceive the interrelationships between cows and calves and humans in these systems.”

Om bøndene og gårdene

- 17 bønder, 12 gårder
- 32 – 61 år (ti i 30-åra)
- 4 økologiske, 8 konvensjonelle (2 med dyrevernmerke)
- Båsfjøs: 4, løsdrift og melkestall: 2, løsdrift og melkerobot: 6
- 14-60 melkekyr
- Melkekvote: 75 til 420 tonn
- Ku kalv sammen siden: 1995-1999: 3, 2015-2019: 9 (noen prøvde litt før og)
- Alle hadde ku og kalv sammen inne på kuområde
- 7 også ku og kalv sammen på beite

Oppsummering hvordan de gjør det i praksis

- Ku og kalv sammen minst 1 mnd
- En gård: Mor 1 mnd, ammetanter 2 mnd
- 10 gårder: Lar kalvene die hele melkeførringsperioden (dier i 2 til 4 mnd)
- To gårder: Fortsetter å gi kalvene melk etter de er skilt
- Fulltid sammen varierer fra 2 døgn til 3 mnd
- **Ulike metoder separasjon og avvenning:**
  - Brått
  - Gradvis mindre tid sammen
  - Nose flap: Avvenning før separasjon
  - Fenceline: Fysisk kontakt gjennom bingeskille en periode

Sitater fra bønder med ku og kalv sammen

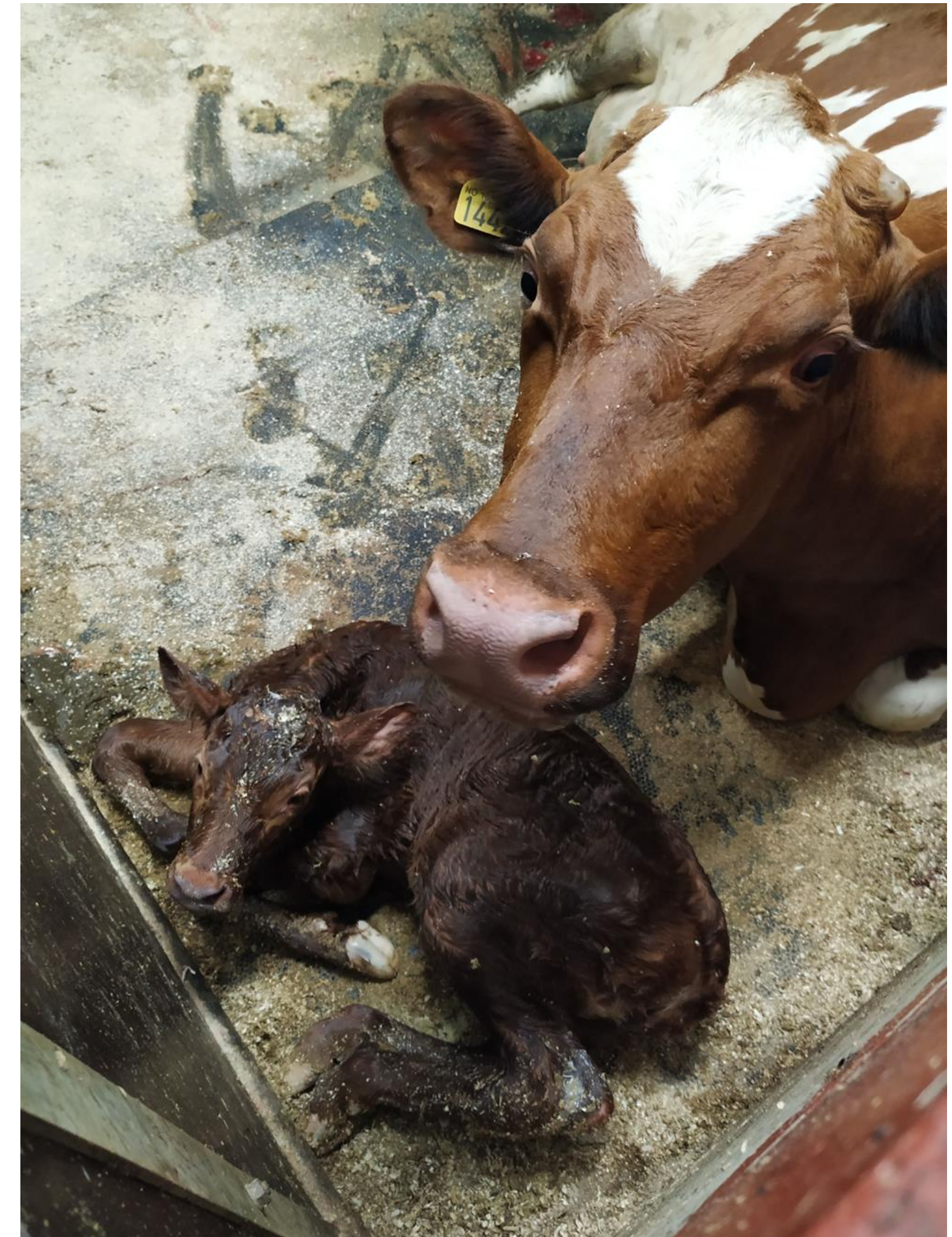
Ku og kalven – Kuas morsatferd

- 10M: «..så kom hun inn til kalven sin, og da så du det ansiktet og øynene og kroppen til den kua, det var helt utrolig, øynene strålte og kroppen, altså det utstrålte en lykke som jeg ikke hadde sett før. Når jeg så på den kua som fikk lov til å ha kalven sin, da tenkte jeg det at nå skal alle kuene her på gården få lov til å oppleve dette.»
- 2W: «Jeg blir litt provosert når jeg ser på Facebook at NRF har ikke noe morsinstinkt, klart dem har, sånn den kua der, det er ikke dårlig lynne på hun, hun har bare knalle morsinstinkt, ute i det fri så er det jo hun som hadde berga kalven sin. Så det er bare tull, de har jo morsinstinkt så det holder NRF 'en og.»
- 11W: «F.eks. ei kvige da, som er litt sånn i sjokk etter en fødsel, og hun er ikke seg selv, og da kan jo være litt sånn rabiatt både med oss og med, ikke minst kalven sin da, går jo kanskje mest utover kalven at hun kanskje sparker etter den da, og da er det bare å ta det med ro, være tålmodig og klappe og stryke og snakke med dem og massere jur og holde på helt til at dem liksom sakte men sikkert faller til ro da og finner ut at det her er ikke så ille likevel.»

Kua, bonden og andre mennesker

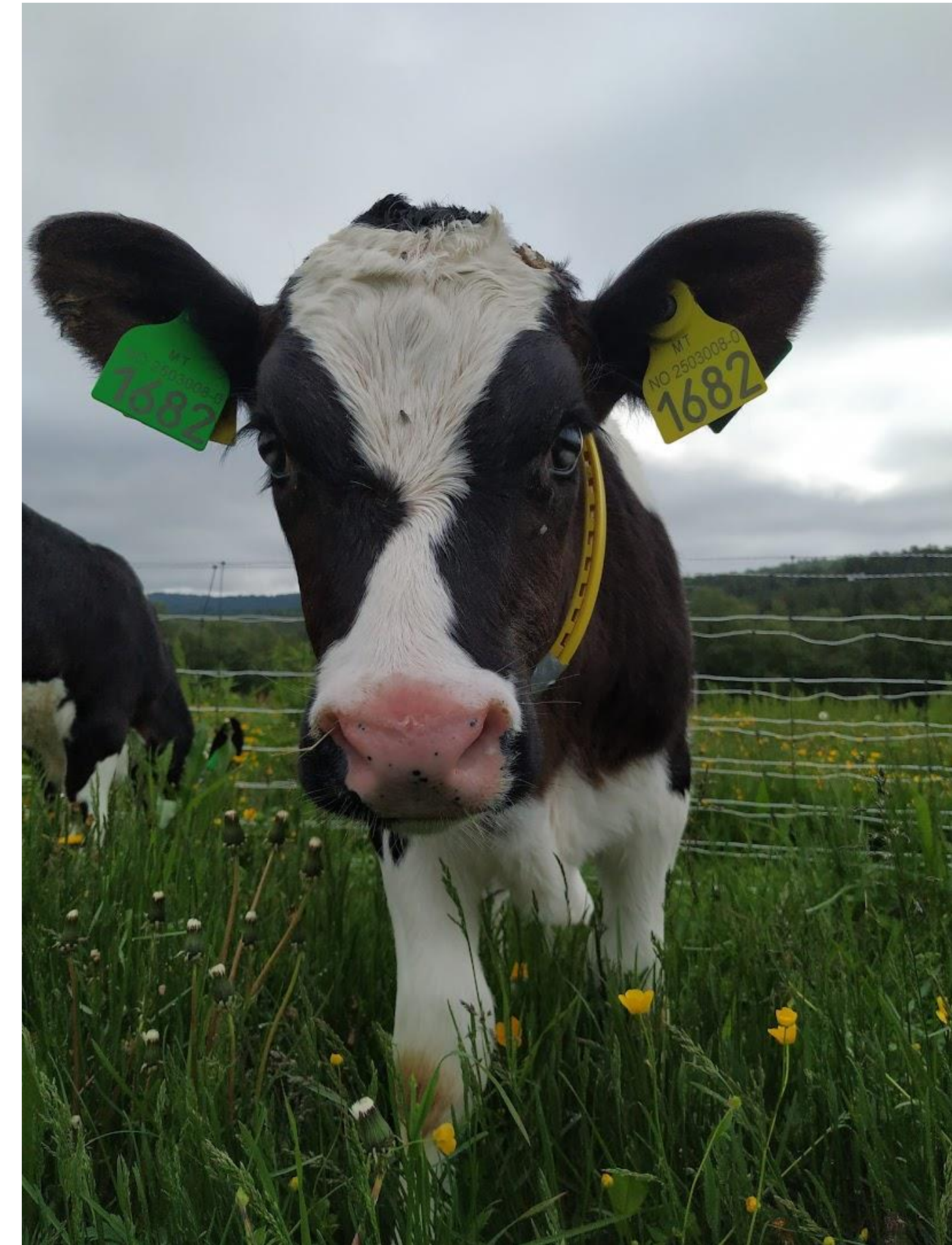
- 3W: *«Så lenge man har det lynnet som man har på melkekyrne i dag, så går det her veldig bra. Men lynnet på kua er kjempeviktig når dem går i lag, for at du skal klare å ha en trygg arbeidsplass.»*
- 10M: *«Du må ha godt forhold til kuene, kuene må være vant til deg og være trygg på deg og den personen som kua er trygg på den er hun ikke sint på under fødsel og etter fødsel.»*
- 10M: *«Hvis du har mye avløsere som dyra ikke kjenner, da er det mye enklere å ta ifra kalven med en gang, melke kua og gi til kalven. Du må tenke på helserisikoen for den avløseren. Hvis avløseren skal være der når ku og kalv er sammen, passe på at kalven dier, være tilstede og følge med på dem, det kan være en stor utfordring.»*

Kalven og bonden

2W: «Jeg synes det er mye koseligere nå, og holde på med kalvene. De er jo oppi meg når jeg melker og, for det er mange som sier det at de får jo ikke noe tilknytning til meg, jo for nå forbinder de meg ikke med mat, nå kommer de til meg når de vil ha kos, og det er jo mye koseligere enn at jeg står og blir dytta og spist på og stanga for at de ikke får mat.»

1W: «De første kalvene som vi avvente, de var så ville. De var jo ikke vant med å bli håndtert vet du, det blir jo noe helt annet når en står og kalven vet at det er du som gir den maten. Men her så er du fienden når du er ute på et vis (på beite). Så vi har jo måttet gå og sosialisere dem da. Det var veterinæren som tipsa om at vi kunne lage en innhegning på beite der de fikk høy, kraftfôr, smokk, vann og sånn, så kunne vi ha dem inni der også på en måte tvangskose dem.»

Ku og kalv på beite

10M: «Alle mødre er helt fantastiske. Kuene er hvert fall veldig gode mødre som de aller fleste mødre uansett dyreslag. Så lenge du har det bra hjemme så kommer du alltid hjem igjen, sånn er det med kalvene og, kalvene er nok ute på litt oppdagelsesferd, men de går alltid hjem igjen. Så det er ikke noe krise. Men jeg har hatt mange som har ringt til meg og sagt «nå er det noen kalver her..», og det er ikke bra hvis de løper på stor-veien eller på jernbane eller noe sånt, men det har de ikke gjort.»

Foto: Produsent nr.10

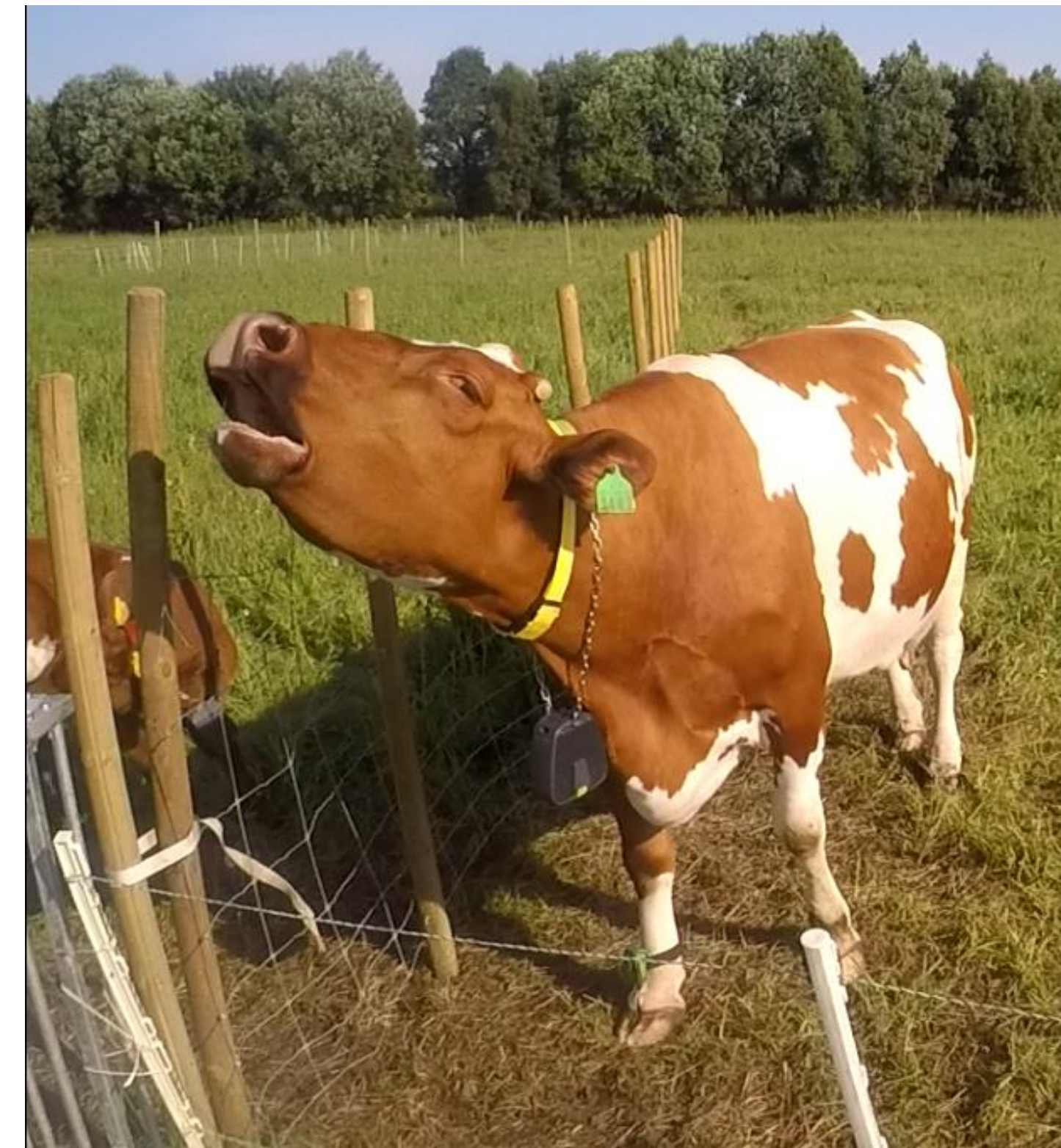
Separasjon og avvenning

Tidlig separasjon:

- 8W: «.. Jeg vet jo før på gamlefjøset og sånt når jeg tok fra en kalv da, kua reagerte jo sjelden, og kalven bryr seg jo ikke, hvis du tar første dagen.»
- 10M: «Hvis jeg skulle beskrive kuene mine før når vi tok ifra kalvene så skjønte de ikke at de hadde født, forstod ikke helt hva som hadde skjedd for kalven var jo borte, og hvis vi lot dem sleike dem i fem min eller halvtime eller en time eller mer eller mindre så, ble de jo bare triste, så det enkleste for dem var jo egentlig bare å ta fra kalven med en gang men da, da sto de der og stura, og var egentlig apatiske, det er det jeg vil beskrive kuene mine som.»

Sen separasjon:

- 11W: «Ja, det kan være litt bråk ved avvenning, men det har litt med hvordan du gjør den avvenninga, så der har jeg funnet fram til en metode som egentlig funker ganske bra. For kalven er det ikke noe problem, men mora, enkelte mødre kan lage litt støy et døgn eller to, men det har med hvordan du tar avvenninga, så nå tar jeg det litt sånn suksessivt og da er de egentlig så lei av de der bølgefrøa som fær og herjer med dem når de er tre måneder at dem er glad for å bli kvitt dem, for dem ser dem jo, dem går jo forbi dem og snuser på dem hver dag.»

Dyrevelferd og naturlig atferd

- 7M: «Vi mener det er bedre dyrevelferd at kalven går med kua. Det er vår måte å tolke dyrevelferd på da, for det er jo litt sånn løselig begrep, men at kua liksom kan få utøve sine naturlige behov. For det er jo naturlig behov og når du ser hvordan kua håndterer kalven da, både etter fødsel og hvordan de følger den opp i løsdrifta, de roper på den og den kommer og drikker av mora, det er jo et naturlig instinkt da, et behov som dekkes, den morsrollen, så det er jo det vi mener er god dyrevelferd, men vi har jo andre som naboen, han driver helt konvensjonelt, tar fra kalven, men vi sier jo ikke at du driver med dårlig dyrevelferd.»
- 5W: «Jeg tror at det virker sterkere på dem som ikke har peiling egentlig for at vi som har peiling vi har ikke følt at kalvene har hatt det vondt i bingene sine heller, de har alt de trenger og de vokser og eter og de har det egentlig fint, det er bare at den siste dimensjonen med naturlig atferd er ikke der da, det er ikke det, jeg blir ikke kjempetrist om jeg ser en kalvebinge jeg, med velstelte fine kalver liksom, det er helt greit det og, men jeg synes at det er enda triveligere at det funker i hop med kua da.»
- 5W: «Føler jo at dyrevelferden har gått opp. Eller vet ikke, de hadde det fryktelig bra når vi tok fra og, dem hadde det, faktisk.»

Arbeidsfokus og miljø

- 3W: «Du må følge med på den kalven og hvordan han oppfører seg og sånt i mye større grad, så det er mer flokkfokus nå. Også individnivå da, så at du prøver å holde en viss peiling på hvem som er mora til hvem, sånn at du kan kontrollere og sjekke de da.»
- 11W: «Jeg synes det er trivelig, det er koselig å se, det er godt samspill. Også frigjør det jo litt av tida mi fjøset, istedenfor at jeg må stå å holde i flaska til kalven, kan jeg stå å se på at dem koser seg.»
- 2W: «Den største fordelene med å ha ku og kalv sammen er trivsel både for kua, meg og kalven.»

Oppsummering fra intervju-artikkel

- Ulik praksis og oppfatninger, men og en del felles
- Råmelk - ikke utfordring, men ulik praksis
- Melkekyrne – gode mødre, tar vare på kalvene
- Enkeltkyr – stressa/bryr seg ikke – trenger tid?
- Kalvene lærer fra kyr, men og andre kalver
- Bonden og dyra kjenner hverandre - trygghet
- Kyr kan vise aggresjon – men sjeldent
- Økt risiko med folk kyrne ikke kjenner
- Ku-kalv – krever annerledes praksis
- Mer fokus på observasjoner, tilpasninger
- Håndtering kalv – viktig, men ulik praksis og oppfatninger

Oppsummering fra intervju-artikkel

- Stress ved senere separasjon – variasjon, ulike oppfatninger
- Flere har funnet metoder for å minimere stress
- Opptatt av dyrevelferd og naturlig atferd
- Ku og kalv sammen på beite – best og mest naturlig ifølge noen
- Andre tørte ikke ha kalvene på beite med kyrne
- Ulike meninger om arbeidsmengde
- Enighet om mindre tid brukt på kalvefôring
- Enklere og mer fleksibelt system
- Bøndene trives med å ha ku og kalv sammen!

Kort fra forsøket vi hadde

- Ku og kalv skilt tidlig, hver for seg på beite
- Ku og kalv sammen flere uker på beite
- Avvent fra melk ved samme alder

- Alle kalver fikk mye melk, fri tilgang grovfôr/beite, kraftfôr, vann
- Sammen med andre etter 3 dager, tidlig på beite
- Kalvehytter med halm
- Alle kalver hadde god tilvekst og helse
- Studerte også atferd som lek, sosialt stell, beiting, aktivitet
- Forskjeller i atferd, men mest ift alder?
- Utfordring – nedgiing av melk hos kyr med kalver
- Mye rauting etter sen separasjon

Ku og kalv sammen – gir det bedre dyrevelferd?

- Naturlig ja, men hva er dyrevelferd?
- «*Dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø.*»
- Krever mye av bonden uansett system...
- Menneske-dyr-forhold - viktig, påvirkes av mye
- Større gårder → Mer fryktsomme kalver
- Bondens holdning og atferd - viktig
- Negative holdninger → Mer fryktsomme dyr
- Bønder som trives ← → Bedre dyrevelferd
- Gode menneske-dyr-forhold → bedre velferd, helse og produksjon

Prosjekter og finansiering

SUCCEED: Norges forskningsråd, Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri (FFS-JA)

Kalvelykke: Regionalt forskningsfond Midt-Norge

Melkeku og kalv sammen på beite: Dyrevernalliansens forskningsfond

Dyrevernalliansen

Takk for meg!

